

Kazimierz Petruszewicz

1906-1982

Absolwent Wydziału Nawigacyjnego z 1928 r., komunistyczny działacz polityczny, w latach stalinowskich wiceminister żeglugi i handlu zagranicznego, wykładowca biologii i tzw. radzieckiego darwinizmu, kierownik Zakładu Ekologii PAN.

Urodził się 23 marca 1906 r. w Mińsku na Białorusi (rodzice Kazimierz i Janina). W 1928 r. ukończył Wydział Nawigacyjny Szkoły Morskiej w Tczewie z przewiskiem Dyzio i sławą nieustraszonego „jabłkowicza” – który błyskawicznie potrafił wspiąć się po wantach i stanąć na jabłku¹.

Z dyplomem nawigatora zaczął studiować biologię na Uniwersytecie im. Stefana Batoiego w Wilnie i w 1931 r. został asystentem w Zakładzie Zoologii (doktoryzował się z ekologii pająków). Należał do Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, a po wojnie z dumą zapewniał, że od 1935 r. był członkiem Komunistycznej Partii Polski (organizacji całkowicie podporządkowanej Stalinowi).

Po wybuchu wojny i napaści Związku Radzieckiego na Polskę do 1941 r. pracował w szkolnictwie sowieckim na Białorusi. W 1943 r. był w radzieckiej partyzantce, w 1944 r. zapisał się do Polskiej Partii Robotniczej i zaczął robić karierę polityczną – na początek został zastępcą szefa Biura Ekonomicznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (utworzonego w Moskwie z nadania Stalina). W październiku 1945 r. został na krótko podsekretarzem stanu w Ministerstwie Apropozycji i Handlu, a po miesiącu – podsekretarzem stanu w Ministerstwie Żeglugi i Handlu Zagranicznego (od 1947 r. było to Ministerstwo Żeglugi).

W 1946 r. zarządzeniem wiceministra Petruszewicza została formalnie utworzona 10 września Szkoła Rybaków Dalekomorskich w Gdyni, której pomysłodawcami i autorami programu byli m.in. wicedyrektor „Dalmoru” kpt. ż.w. Zbigniew Żebrowski (abs. WN z 1934 r.) oraz pracownicy naukowcy Morskiego Laboratorium Rybackiego.

W 1949 r. został mianowany profesorem Uniwersytetu Warszawskiego „z zadaniem

Na pokładzie „Batoiego” w 1946 r., od lewej: W. Milewski, pośrodku K. Petruszewicz, J. Ćwikliński

propagowania łysenkizmu. Na genetyce się nie znał, we wszystko wierzył, jego brak kompetencji nie stanowił dla niego żadnego problemu. Był przy tym bardzo miłym człowiekiem i byliśmy dobrymi kolegami. Prof. Petruszewicz bardzo chciał mnie nawrócić i zabrał na wycieczkę do Moskwy² – mówił prof. Waław Gajewski, jedyny polski genetyk, który wówczas nie poddał się presji, za co zapłacił utratą katedry. „Łysenkizm spowodował totalny upadek nauk biologicznych i rolniczych w Związku Radzieckim, nie mówiąc już o tym, że wielu wybitnych uczonych genetyków zginęło w stalinowskich obozach³.”

Łysenkizm w Polsce upadł w 1956 r., w ZSRR trwał osiem lat dłużej. Prof. Gajewski uważał, że po 1960 r. Petruszewicz został

1 Karol Olgierd Borchardt, *Kolebka nawigatorów*, Gdynia 1997, s. 89.

2 <https://lustronauki.wordpress.com/tag/kc-pzpr/>

3 Piotr Węgleński, *Wspomnienie o prof. Waławie Gajewskim*, [w:] Instytut Genetyki i Biotechnologii Uniwersytetu Warszawskiego – <https://www.igib.uw.edu.pl/index.php/start2/about/wspomnienie-o-prof-walawie-gajewskim/>

Kazimierz Petruszewicz (z prawej) w rozmowie z Kiryłem Orłowskim – wysokim funkcjonariuszem sowieckich organów bezpieczeństwa na Białorusi i przewodniczącym jednego z kołchozów

dobrym ekologiem. Był współorganizatorem Polskiej Akademii Nauk, w latach 1952-1956 i 1962-1968 sekretarzem naukowym Wydziału II Nauk Biologicznych PAN, współorganizatorem i kierownikiem Zakładu Ekologii PAN, w latach 1956-1973 – dyrektorem. Od roku 1953 przez 26 lat był przewodniczącym Komitetu Ekologii PAN. Opublikował blisko 140 prac, wypromował około 50 doktorów⁴. Nie był jednak z całą pewnością „pionierem polskiej myśli morskiej”⁵ – jak napisano w nekrologu zamieszczonym w jednym z tygodników.

Zmarł 28 marca 1982 r. w Warszawie.

Źródła: *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, tom I, pod red. Jana Kazimierza Sawickiego, wyd. II, Gdynia 2000; Archiwum Akt Nowych w Warszawie – AAN CK/5917; Karol Olgierd Borchardt, *Kolebka nawigatorów*, Gdynia 1997; <https://lustronauki.wordpress.com/tag/kc-pzpr/>; <https://www.igib.uw.edu.pl/index.php/start2/about/wspomnienie-o-prof-waclawie-gajewskim/>; <https://mikolajki.nencki.gov.pl/ludzie/kazimierz-petrusewicz/>; dokumentacja w zbiorach Sali Tradycji UMG.

⁴ <https://mikolajki.nencki.gov.pl/ludzie/kazimierz-petrusewicz/>

⁵ Nekrolog w zbiorach Sali Tradycji UMG, niestety nieopisany.